

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет
Факультет іноземної філології
та соціальних комунікацій

X

**ВСЕУКРАЇНЬКА
НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ**

СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

27-28 квітня 2023 року

Матеріали

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА
СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ**

**СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО
СУСПІЛЬСТВА**

**МАТЕРІАЛИ X ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ, АСПІРАНТІВ,
ВИКЛАДАЧІВ ТА СПІВРОБІТНИКІВ**

(Суми, 27-28 квітня 2023 року)

Суми, 2023

С-70 Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства:

Матеріали десятої Всеукраїнської наукової конференції студентів, аспірантів, викладачів та співробітників (Суми, 27–28 квітня 2023 р.) / уклад. М. М. Набок. Суми : Сумський державний університет, 2023. 367 с.

До збірника увійшли наукові матеріали, присвячені актуальним проблемам сучасного перекладу, етнолінгвістики, стилістики, методики та методології сучасних мовознавчих та літературознавчих дисциплін. Складовою збірника є наукові розвідки з питань релігії та культури, соціальних і міжкультурних комунікацій, психологічної теорії та практики, соціологічних досліджень.

Для викладачів закладів вищої освіти, аспірантів, студентів, учителів загальноосвітніх шкіл, гімназій, ліцеїв та коледжів, усіх, хто цікавиться питаннями соціогуманітарного напрямку.

Матеріали друкуються в авторській редакції.

[http://eprints.zu.edu.ua/29484/1/статья%20 Максимец.pdf](http://eprints.zu.edu.ua/29484/1/статья%20Максимец.pdf) (дата звернення: 19.04.2023).

5. Про зайнятість населення: Закон України від 05.07.2012 р. № 5067-VI. База даних «Законодавство України». ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text> (дата звернення: 19.04.2023).

6. Україна – 2035: людський капітал та ринок праці. URL: https://rise.articulate.com/share/FqXBZkXdzB2CPjn0ZdLFMeQiPDHh8D36#/lessons/9JISKL3y_hRZ6WKqVIUe5CkVwfKExs7M (дата звернення: 21.04.2023).

Зореслава Шеденко,

студентка Сумського державного університету

ДЕВ'ЯТИРІЧЧЯ РЕФОРМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ: ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

Процес децентралізації влади є рушійною силою розвитку демократії в країнах Європейського Союзу. Так, Європейська хартія місцевого самоврядування проголошує перерозподіл повноважень між регіонами, розкриття їх внутрішнього потенціалу, заохочення місцевих ініціатив і поділ управлінських функцій пріоритетними задля побудови гармонійного суспільства на принципах взаємного партнерства. Громади тут виступають як окремі частини єдиного державного організму, що функціонує завдяки злагодженій роботі на місцях, вирішенню проблем відповідно до їх локалізації та саморозвитку регіонів. Коли Україна визначила своєю стратегічною ціллю вступ до ЄС, то автоматично погодилася прийняти децентралізацію влади як одну з головних вимог до кандидатів.

Дане дослідження актуалізує питання ефективності реформи. На початковому етапі реалізації вона отримала шквал критики, зокрема через суттєві скорочення апарату влади, втрату політичної сили та вагомості окремих

чиновників, необхідність змін у законодавчому полі, адміністративному устрої та розгалуженій системі державних установ. Минуло дев'ять років, основна частина реформи позаду, тож можна підбити проміжні підсумки. Повністю оцінити її ефективність не вдасться, однак можна охопити такі аспекти як ступінь реалізації, позитивні / негативні наслідки, проблемні питання, успішні місцеві рішення, перспективи розвитку оновлених громад.

Метою нашого дослідження є проаналізувати прогрес у децентралізованих громадах, виявити пріоритетні сфери розвитку ОТГ та напрямки, що потребують більш глибокої роботи.

Реформа децентралізації в Україні розпочалася у 2014 році. Відтоді й до сьогодні відбуваються зміни в розподілі обов'язків, сфер впливу та управління на місцях. Наразі дана робота має на меті акцентувати увагу на успіхах реформи після тривалого етапу її впровадження, а також визначити проблемні сфери, що потребують вдосконалення.

Принцип локалізації влади став ключовим у реалізації цієї реформи, адже економічна, культурна, соціальна та низка інших сфер життя територіальних громад реформувалися відповідно до нововведень. Тепер усі вони працюють на користь громад, що забезпечує не лише наповнення місцевого бюджету, а й збереження робочих місць та більш ефективні владні рішення.

Відмінністю децентралізованих українських громад стали їх оновлені відносини центру і регіонів, що тепер базуються на принципах правової, організаційної та матеріально-фінансової самостійності.

Правова самостійність – право представників органів місцевого самоврядування діяти в межах визначених законом повноважень (значно розширених після запровадження реформи) [4]. Ця ознака також визначає право на розгляд місцевих ініціатив стосовно ефективного управління громадою.

Організаційна самостійність передбачає відсутність підзвітних відносин місцевого самоврядування перед вищими інстанціями, а також відсутність чіткої ієрархії в управлінському апараті. Кожна громада самостійно визначає, яким чином розподіляються посадові обов'язки кожного чиновника, а також

може регулювати їх кількість у апараті загалом. Адміністративний контроль за діяльністю органів місцевого самоврядування наявний, однак він має переважно рекомендаційно-наглядний зміст [4].

Матеріально-фінансова самостійність полягає у праві розпоряджатися майном громади, власними фінансовими коштами [4]. Згідно з прорахованими нормами, значна частина цих «власних» коштів має походити від сплати податків і зборів. Тож варто розібратися, з чого ж поповнюється бюджет територіальної громади.

Джерелами фінансування ОТГ є відрахування від загальнодержавних податків і зборів, акцизи, рентна плата, місцеві податки і збори (на майно, на землю, єдиний податок і т. д.), штрафи тощо. Загалом, ключовою відмінністю є те, що тепер значний відсоток податків лишається в громаді, а не перерозподіляється в районі, області, на загальнодержавному рівні. Подібна практика гарантує відносну фінансову свободу місцевим громадам, які ці податки можуть вкладати у свій розвиток.

Фінансова децентралізація вважається головною ціллю реформи, хоча й передбачає низку ризиків: корупцію на місцях, неефективне використання коштів, неврахування пріоритетів громади у витрачання коштів, недостатнє фінансування за рахунок регресу в економіці громади, необхідність кадрових змін у державних установах (масові закриття шкіл, лікарень, скорочення персоналу, об'єднання установ).

Децентралізовані громади в Україні виражають принципи виборності, колегіальності, захисту власних прав, народовладдя, законності, гласності.

Підсумки реформи можна підбити й за допомогою конкретних цифр. Так, протягом часу її реалізації суттєво змінився адміністративно-територіальний поділ країни: 119 районів замість 490, а також 1439 територіальних громад, що об'єднали 27833 населених пункти [1].

Поєднання державних і місцевих інтересів – формула успіху для громади, яка раціонально розподіляє ресурси, приносить дохід у держбюджет та може функціонувати як відносно самостійна й фінансово незалежна структура.

Держава все одно працює над підтримкою громад. Про це свідчать численні субвенції та дотації, що спрямовуються на конкретні сфери: освіту, медицину, культуру, спортивний розвиток, озеленення тощо. Перевагою сучасних субвенцій у громади перед тодішніми є принцип їх розподілу та подальшої підзвітності. Раніше кошти виділялися за ієрархією: вони йшли в область, потім розподілялися між районами (пам'ятаємо про значно більшу їх кількість), потім їх долю вирішували чиновники районних адміністрацій. Таким чином, значно більші кошти «осідали» у більших містах, тоді як малі за чисельністю мешканців населені пункти могли не отримати нічого з цих державних програм допомоги. Завдяки децентралізації ця чітка ієрархія зникла, окрема громада може отримати конкретну субвенцію для себе та не ділити її з сусідами.

Автономія громад забезпечує також їх шанси на самостійний розвиток із залученням інвестицій. Кожна ОТГ має право подати заявку на грант або вести переговори з іноземними компаніями щодо співпраці. Закон заохочує локальні ініціативи та втілення масштабних проєктів. Тепер на перший план у списку місцевих цінностей виходять успіхи в економіці, медійність і впізнаваність громади.

На дев'ятому році реформи вистачає й проблем внутрішнього та загальнодержавного рівня. Досі нерегульованим лишається порядок зміни адміністративних меж територіальних одиниць, їх ліквідації й утворення, залучення кваліфікованих кадрів до органів місцевого самоврядування, містобудування, можливості розпоряджатися землями громади, добровільного об'єднання територіальних громад. Частково громади потерпають від нестачі коштів, браку кваліфікованих фахівців, відтоку мешканців, неофіційної зайнятості населення, високого рівня безробіття, значної кількості «дорогих» в обслуговуванні закладів (малокомплектних шкіл, лікарень із великим штатом), низької активності громадян у вирішенні нагальних проблем. Усе це сповільнює темпи реформи. У 2022 році до переліку проблем додалася й війна, яка зачепила більшість громад України: з'явилася необхідність організувати

територіальну оборону на місцях, виділяти додаткове фінансування на захисні споруди. Громади в прикордонних областях потерпають від обстрілів, намагаються відбудувувати зруйновані об'єкти, однак потребують значних фінансових вливань.

Для вирішення цього спектру проблем потрібні кроки на законодавчому рівні (вдосконалення закону про місцеве самоврядування), а також дії всередині громади (підвищення активності мешканців у вирішенні місцевих проблем, реорганізація бюджету, перерозподіл посадових обов'язків у органах влади).

Допоки Україна йде шляхом реалізації децентралізації, Європейський Союз моніторить ситуацію та робить висновки про спроможність держави до суттєвих змін задля втілення європейських цінностей та принципів. На прикладі цього тривалого процесу українці цілком успішно можуть показати, як змінилися окремі територіальні громади під впливом більш ефективного управління на локальному рівні.

Отже, на основі зібраних даних можемо зробити такі висновки:

1. Реформа децентралізації в Україні дозволила здійснити перерозподіл фінансування в регіонах та вдосконалити управління фінансовими ресурсами на місцях,

2. Протягом дев'яти років відбулася революція у сфері взаємин між владою та громадськістю. Нинішні умови взаємодії цих гілок суспільства відображають європейські цінності та принципи: повагу, безпеку, локалізацію інтересів та нововведень.

3. Еволюція громад полягає у їх всебічному розвитку на основі власних інноваційних проєктів та ініціативності. Децентралізація дозволила реалізувати низку владних рішень задля благоустрою, культурного, освітнього, туристичного чи медичного розвитку ОТГ.

4. Список пріоритетів кожної громади формується на основі саме їх спроможностей та потреб. Тут враховуються всі фактори: від фінансування й зайнятості населення до впливу на екологію та всебічний розвиток особистості

в рамках місцевих рішень. Таким чином, громада не виконує централізовані вказівки, а сама вирішує, куди змістити свій фокус уваги.

Список використаних джерел:

1. Децентралізація: веб-сайт. URL: https://decentralization.gov.ua/state?sort_direction=&sort_by= (дата звернення: 28.04.2023).

2. Децентралізація: коротко про головне. URL: <https://cost.ua/698-detsentralizatsiya-korotko-pro-holovne/> (дата звернення: 28.04.2023).

3. Камінська Н. В. Децентралізація влади і досвід її проведення у зарубіжних державах. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2014. №4. С. 35–40. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizvru_2014_4_9 (дата звернення: 02.05.2023).

4. Руденко О. М., Козюра І.В., Ткаленко Н. В., Маргасова В. Г. Історія та теорія місцевого самоврядування: навчальний посібник. Київ: Кондор, 2016. 226 с.

Науковий керівник: Семенов В.М., кандидат наук з державного управління, доцент кафедри психології, політології та соціокультурних технологій Сумського державного університету.